

XVI. BENEDEK BESZÉDE A BUNDESTAG ELŐTT 2011

Dr. Mezey András fordításában

Dr. Nádor Koppány Zsombor bevezetőjével

XVI. BENEDEK BESZÉDE A BUNDESTAG ELŐTT 2011

Dr. Mezey András fordításában

Dr. Nádor Koppány Zsombor bevezetőjével

BEVEZETŐ GONDOLATOK JOSEPH RATZINGER BUNDESTAGBAN MONDOTT BESZÉDÉHEZ

Az utóbbi évtizedekben az isteni gondviselés ajándékeként olyan pápái vannak a Katolikus Egyháznak, akik hatásukban, a katolicizmuson, sőt a kereszténységen is messze túlmutatnak. A világ figyel rájuk, mivel a fogódzók nélküli posztmodernben a szeretetet az igazságban megélve mutatnak irányt.

XVI. Benedek pápának 2011-ben, a Bundestagban elmondott beszéde ezen belül is kiemelt jelentőségűnek mondható.

Joseph Ratzinger a Bundestagban (hasonlóan az ENSZ közgyűlés előtti megszólalásához) gondosan megválogatta a szavait. Erre a regensburgi beszéd tanulságai miatt volt különösen szükség. Benedek pápa ezúttal minden számára fontos témát érintett, de a megosztó részletkérdésekbe nem ment bele. Az igazi szabadság értelmét és feltételeit fejtette ki és elismerően beszélt szülőhazájáról, Németországról. Felszólalásának témái a hit és értelem viszonya, a jogrend, a természetjog fontossága, az emberi jogok eszméjének teista megalapozása és a humán ökológia voltak.

A beszéd háttéréhez tartozik, hogy míg 2006-os németországi látogatása során pozitív hangulat fogadta a katolikus egyházfőt, addig 2011-ben teljesen más közegbe érkezett haza XVI. Benedek. A pápaellenes hangulatot több tényező okozta: a regensburgi beszéd körüli botrány, a Williamson-ügy, a szexuális visszaélések központi témává válása, a balliberális média hadjárata és a német egyház ma tapasztalható problémáinak első megnyilvánulásai.

A *Der Spiegel* és a *Die Zeit* ösztüzeként olyan szalagcímek jelentek meg, hogy „Egy német pápa blamája az egyházat” vagy mint a „Ratzinger kudarcot vallott küldetése”. A német katolikusok többsége úgy nyilatkozott, hogy önmaga pápája kíván lenni, s csupán 37 százalékuk tulajdonított pozitív jelentőséget a pápa szavainak.

A látogatás ráadásul Berlinben kezdődött, ahol *Not welcome* és *Le a dogmákkal* plakátokkal várták Ratzingert. A 10000 fős gender tüntetést baloldali és LMBTQ szervezetek koordinálták, de a polgármester is támogatta. XVI. Benedek mindezt méltósággal viselte.

A Bundestagban mondott beszéd a többnapos németországi programnak csupán egyik állomása volt, de jelentősége messze túlmutat az epizódjellegnél. A parlamenti látogatás előkészületeit beárnyékolta még, hogy a 736 fős német parlament tagjai közül nagyjából 100 baloldali képviselő távol maradt, mert meglátásuk szerint a pápa felszólalása sértette az állam semlegességét.

Amikor azonban Ratzinger belekezdett előadásába, minden megváltozott. Ő maga később úgy fogalmazott, azt érezte, hogy bensőleg figyeltek rá, s ez a figyelem sokkal több volt diplomatikus udvariasságnál. A képviselők és a karzaton jelenlévő vendégek a beszéd végén hosszan, felállva tapsoltak, a *Frankfurter Allgemeine Zeitung* pedig egyenesen az évszázad beszédének titulálta Benedek pápa felszólalását.

De miről is beszélt Ratzinger és mi volt a jelentősége?

A liberális jogállam alapjainak a vizsgálatával kezdte megszólalását, Salamon király halló szívét például állítva. Úgy fogalmazott, hogy ma is ez, a jó és a rossz megkülönböztetése a politika legfőbb kérdése. A politika akkor teremtheti meg a béke előfeltételét, ha az igazságosságra törekszik.

XVI. BENEDEK BESZÉDE A BUNDESTAG ELŐTT. 2011

Szent Ágostont idézve és a 20. századi német történelemre visszatekintve, arra mutatott rá, hogy a jog és az igazság elvesztésével, illetve a jog és a hatalom elválasztásával az államból rablóbanda lesz, ezért a politikus alapvető feladata a jog szolgálata és a jogtalanság erői elleni küzdelem.

Áttérve a hit és az értelem kapcsolatára, amely mindig kiemelt helyet foglalt el Ratzinger bíboros gondolkodásában, kiemelte, hogy más világvallásokkal szemben a kereszténység nem adott az államnak kinyilatkoztatott jogot.

A nyugati civilizáció fejlődése szempontjából döntő fontosságú volt, hogy a kereszténység a természetben és az értelemben jelölte meg a jog forrását. A keresztény gondolkodás a vallási joggal szemben a filozófia pártjára állt és az egymásra utalt értelmet és a természetet, mint mindenkire érvényes jogforrást ismerte el. A hit és értelem együtt szemlélve egy olyan tágasságra nyíló ablak, amely lehetővé teszi az emberlét és az emberhez méltó kultúra teljes és helyes megélését.

A fenti meglátás szervesen kapcsolódik a pápa másik kiemelt témájához, a relativizmus diktatúrájának az igazság felmutatásával való legyőzéséhez. A megismerhető és követhető igazság szükséges ugyanis ahhoz, hogy újra eljussunk a hit és az értelem előbb bemutatott egészben látásához. Ehhez egyszerre kell megóvni az emberi észet a hit pozitivista kizárásától és a napjainkban oly divatos irracionálitástól, relativizmustól.

Az ökológia jelentősége vitathatatlan. Meg kell hallani a természet nyelvét és válaszolni kell rá – fogalmazott a pápa. De van humán ökológia is! Az embernek van természete és nem csupán önmagát alkotó szabadság. Az ember tehát egyszerre szellem, akarat és természet.

A beszéd végén Európa kulturális örökségét felidézve úgy fogalmazott Ratzinger, hogy „a teremtő Istenbe vetett hitből nőtt ki az emberi jogok eszméje. (...) Ha ezt semmibe vesszük, és pusztán a múlt részének tekintjük, akkor egész kultúránkat megcsonkítjuk. (...) Európa kultúrája Jeruzsálem, Athén és Róma találkozásából jött létre – Izrael istenhitének, a görögök filozófiai értelmének és Róma jogi gondolkodásának találkozásából. Ez a hármas találkozás alkotja Európa belső azonosságát.”

A beszéd osztatlan lelkesedést aratott, hiszen egy nagy erejű, hitvalló tudományos előadást hallhattak a résztvevők. XVI. Benedek olyan kérdéseket vázolt fel, melyek minden politikus és minden felelősen gondolkodó állampolgár számára megkerülhetetlenek. Olyan kérdéseket, melyek egy olyan Európa számára, amely a háború és béke határán jár kötéltańcot, s amely egyre ijeszteńben távobodik el gyökereitől és identitásától, fontosabbak és aktuálisabbak mint valaha.

*Tisztelt Államelnök Úr,
Tisztelt Házelnök Úr,
Tisztelt Kancellár Asszony,
a Szövetségi Tanács tisztelt Elnökasszonya,
Képviselő hölgyek és urak!*

Megtiszteltetés és öröm is számomra, hogy a Tisztelt Házban beszélhetek, német szülőföldem parlamentje előtt, amely demokratikusan választott népképviselőként ülésezik itt, hogy a Német Szövetségi Köztársaság javára tevékenykedjen. A Házelnök úrnak egyrészt köszönetet szeretnék mondani, hogy meghívott ennek a beszédnek a megtartására, másrészt a fogadtatásért, amelyen a baráti szavak mellett nagybecsülésének is jelét adta. Ebben az órában, tisztelt Hölgyeim és Uraim, szólok Önökhöz nyilván honfitársként is, aki élete végéig kötődik a gyökereihez, és német hazájának sorsát kiemelt figyelemmel követi. A beszédre való meghívás azonban a pápának, Róma püspökének szólt, aki a katolikus kereszténység ügyének legfőbb felelősség-hordozója. Önök ezzel elismerik a Szentszék partneri szerepét a népek és államok közösségében. E nemzetközi felelősségből kiindulva szeretnék megosztani Önökkel néhány gondolatot a szabad jogállam alapjairól.

A jog alapzatáról szóló gondolatmenetemet hadd kezdjem egy kisebb szentírási történettel. A Királyok I. könyvében azt olvashatjuk, hogy trónra lépése előtt az ifjú Salamonnak lehetett egy kérése Istenhez. Mit fog kérni ebben a pillanatban az ifjú uralkodó? Sikert? Gazdagságot? Hosszú életet? Ellenségei vesztét? Ő egyiket sem kéri. Így fordul Istenhez: „Adj szolgálóknak éber szívet, hogy népedet kormányozni tudja, és meg tudja különböztetni a jót a rossztól.” (1 Kir 3,9) A Biblia ezzel az elbeszéléssel összefoglalja számunkra, mit kell szem előtt tartania egy politikusnak. Munkájának zsinórmértéke és alapzata nem lehet az egyéni siker, még kevésbé az anyagi gyarapodás. A politika az igazságosságért való fáradozás és ezáltal meg kell teremtenie a béke előfeltételeit.

Persze egy politikus nem tehet le a sikerről, amely nélkül politikai céljait sem tudná megvalósítani. De a siker alá van rendelve az igazságosság mértékének, a jogra való törekvésnek és a jogérzéknek. A siker csábító erővé válhat, ami megnyitja az utat a jog elcsavarása és az igazságosság lerombolása felé. „Vedd el a jogot, és az állam nem lesz egyéb, mint egy nagy rablóbanda” mondta egyszer Szent Ágoston. Mi németek saját tapasztalatból tudjuk, hogy e szavak nem csupán ijesztgetésből hangzottak el. Átéltük, milyen az, amikor az államot elválasztották a jogtól, amikor az állam szembekeült a joggal és eltaposta, sőt az állam a jogtiprás legfőbb eszközévé vált – egy jól szervezett rablóbandává, amely képes fenyegetni és a szakadék széléig hajszolni az egész világot. A jogot szolgálni, a jogtalanság uralmát pedig elhárítani, ez mindenkor alapvető feladata egy politikusnak. És abban a történelmi korszakban, amikor az ember kezében olyan hatalom összpontosul, amelyet korábban elképzelni se lehetett, ez a feladat különösen sürgető. Az ember el tudja pusztítani a világot. Tudja manipulálni önmagát. Tulajdonképpen embert gyártani is tud, és az emberiségből kirekeszti embertársát. Hogy ismerhetjük fel az igazat? Hogy tudjuk megkülönböztetni a Jót a Gonosztól, az igazi jogot a látszatjogtól? A salamoni kérdés minden politikus és politika számára ma is döntő fontosságú.

A törvényileg szabályozott kérdések nagy részében elégséges kritérium lehet a többség. Nyilvánvaló viszont, hogy a jog alapkérdéseiben, amelyek az ember és az emberiség méltóságára vonatkoznak, a többségi elv már nem elegendő. A jogalkotás során minden hatalomgyakorlónak keresnie kell világnézete kritériumait. Órigenész, a 3. század nagy teológusa így indokolta a keresztények ellenállását egyes fennálló jogrendszerekkel szemben: „Ha valamelyikünk a szkítáknál találná magát, akiknek istentelen törvényeik vannak, és kénytelen lenne köztük élni... nagyon bölcsen cselekedné, ha az igazság törvénye nevében, ami a szkíták számára törvénytelen, a vele egy gondolkodásúakkal együtt az ott uralkodó renddel szemben egyesületeket hozna létre.”

Ettől a meggyőződéstől indítva léptek fel a náci és más totalitárius rezsimekkel szembeni ellenállók, és tettek így szolgálatot a jognak valamint az emberiség egészének. Számukra vitán felül állt, hogy a hatályos jog valójában jogtalanság. De amikor a demokráciák politikusainak kell döntést hozniuk, nincs ilyen egyértelmű válasz arra, mi felel meg éppen az igazság törvényének; mi az, ami valóban jogszerű és törvénnyé válhat. Hogy mi az, ami az alapvető antropológiai törvények fényében helyénvaló, és alkalmazható jog lesz belőle, ma már korántsem nyilvánvaló. Sohasem volt egyszerű megválaszolni a kérdést, hogyan ismerhető fel a valóban igaz, és hogy fogja szolgálni az igazságosságot a törvényalkotásban, de a mai tudásunk és lehetőségeink bősége a választ még nehezebbé teszi.

Hogy ismerhetjük fel, mi az igaz? A történelem során a jogrendszernek szinte mindig vallási alapja volt: az isteni akaratot szemlélve döntötték el, hogy az emberek közt milyen törvények érvényesüljenek. Más nagy vallásokkal ellentétben a kereszténység soha nem lépett az állam és a társadalom elé a kinyilatkoztatás jogával, egy kinyilatkoztatáson alapuló jogrenddel. Helyette a természetre és az értelemre hivatkozott, mint a jog valódi forrásaira - az objektív és szubjektív értelem összhangjára, amely persze feltételezi, hogy mindkét szféra Isten teremtő értelme által jött létre. A keresztény teológusok ezzel rácsatlakoztak egy olyan filozófiai és jogi eszmeáramlatra, amely a Kr. e. 2. századtól formálódott. E század első felében találtak egymásra a sztoikus filozófusok által kidolgozott társadalmi természetjog és a római jog avatott tanítómesterei. Ebből a találkozásból született meg a nyugati jogi kultúra, amely máig döntő hatással van az emberiség jogi kultúrájára is. A jognak és a filozófiának ebből a kereszténység előtti összekapcsolódásától vezet az út a keresztény középkoron át a felvilágosodás korának jogfejlődéséig, majd az emberi jogok nyilatkozatáig és a mi német alkotmányunkig, amellyel népünk 1949-ben elkötelezte magát a „sérthetetlen és elidegeníthetetlen emberi jogok mellett, amely minden emberi közösségnek, a világ békéjének és igazságosságának alapja.”

A jogfejlődés és az emberiség fejlődése szempontjából meghatározó volt, hogy a keresztény teológusok a filozófia oldalára álltak az istenhít által megkövetelt vallási törvénnyel szemben, és az egymásra vonatkoztatott értelmet és természetet ismerték el mindenki számára érvényes jogforrásként. Szent Pál már a Rómaiakhoz írt levelében emellett foglalt állást: „Mert amikor a pogányok, akik nem ismerik a törvényt (a Törát), természetes eszük szerint cselekszik azt, amit a törvény követel, akkor ezek a törvény nélküliek önmaguknak szabnak törvényt. Ezzel azt bizonyítják, hogy a törvény cselekedete be van írva a szívükbe. Erről lelkiismeretük... tanúskodik majd.” (Róm 2,14) Itt jelenik meg a természet és a lelkiismeret alapfogalma, és utóbbi nem más, mint Salamon éber szíve, mint a lét nyelvére nyitott értelem. Ha ezzel úgy tűnt, hogy a felvilágosodás koráig, a II. világháború után deklarált Emberi Jogok Nyilatkozatáig és a német alaptörvényig tisztázva van, milyen alapokon kell nyugodnia a törvényhozásnak, akkor az utóbbi fél évszázadban a helyzet drámai változáson ment keresztül. A természetjog ma speciális katolikus tannak van elkönyvelve, amelyről a katolicizmuson kívül nem is érdemes vitatkozni, és szinte szégyenkezve vesszük a szánkra magát a szót is. Hadd világítsam meg röviden, hogyan jutottunk idáig. Alaptétel az a kijelentés, miszerint a „Van” és a „Kell” közt áthidalhatatlan szakadék húzódik. A Van-ból nem következhet a „Kell”, mivel két teljesen különböző területtel van dolgunk. Ennek oka a természet és értelem pozitivistá felfogása, amely mára szinte általánosan elfogadottá vált. Ha a természetet – H. Kelsen szavaival élve – „egymással ok-okozati összefüggésben álló tényezők halmazának” tekintjük, abból semmilyen meghatározott etikai irányelv nem származhat. A pozitivistá természetfogalom, amely a természetet tisztán funkcionalitásban szemléli, mint a természettudomány is, nem képezhet hidat az ethosz és a jog felé, hanem ő maga is újfent csak funkcionális válaszokat fog kiváltani. De ugyanez mondható el az értelemről is a pozitivistá, sokak által egyedül tudományosnak elfogadott világképben: ami nem igazolható, vagy nem cáfolható, annak szigorúan véve nem lehet köze az értelemhez. Az ethoszt és a vallást tehát a szubjektivitás világába kell száműzni, az értelem világából kihullanak. Ahol a pozitivistá Ész egyeduralmává válik - és a köztudatban messzemenően ez a helyzet - ott az ethosz és a jog klasszikus tudásforrásai érvényüket veszítik. Ez drámai helyzetet eredményez, ami mindnyájunkat érint, és amelyről nyilvános vitát kell folytatni. Beszédem egyik fő célja, hogy erre Önöket sürgetőleg meghívjam.

A természet és az értelem pozitivista koncepciója, a pozitivista világkép mint egész az emberi felismerés és tudás nagyszerű teljesítménye, amit semmi esetre sem nélkülözhetünk. De önmagában, mint egész nem válik olyan kultúrává, amely az emberiség egész horizontját betölti és számára elegendő. Amint a pozitivista értelem egyedüli elégséges kultúráként tekint önmagára, és minden más kulturális realitást a szubkultúra világába számúz, már le-kicsinyli az embert, sőt fenyegeti ember-mivoltát. Ezt éppen Európa vonatkozásában kell említenem, ahol széles körök próbálják kizárólag a pozitívizmust közös kultúráként és a jogalkotás közös alapjaként elfogadtatni, minden más eszmei értéket a szubkultúra területére utalnak, és ezzel Európát a világ más kultúráival szemben a kultúrhiány állapotába sodorják, teret adva egyben a szélsőséges és radikális irányzatoknak. A magát exkluzívnak kijelentő pozitivista Értelem, ami számára a funkcionalitáson kívül semmi nem létezik, hasonlít az ablaktalan betonépülethez, amibe magunk viszünk be mesterségesen levegőt és szerelünk világítást, és nem Isten kinti, tágas világából nyerjük őket. Ám közben mégsem tagadhatjuk el, hogy ebben a magunk alkotta világban titokban Isten készleteiből mérítünk, amelyeket termékeinkké alakítunk át. Az ablakokat újra sarkig kell tárnunk, újra rá kell csodálkoznunk az egész világra, az égre, a földre, és meg kell tanulnunk mindezt helyesen felhasználni.

De hogyan kezdjük hozzá? Hogy lelünk rá a Messzeségre, az Egészre? Hogyan nyerheti vissza nagyságát az Értelem, anélkül hogy az irracionálisba belecsúszson? Hogy jelenhet meg újra a természet valódi mélységében, igényével és parancsaival? Hadd emlékeztessenek a közelmúlt politikatörténetének egyik mozzanatára, abban a reményben, hogy nem fognak túlzottan félreérteni és nem váltok ki egyoldalú vitákat. Úgy fogalmaznék, hogy a 70-es években indult német ökológiai mozgalom ugyan az ablakot nem tárta ki, de segélykiáltás volt a friss levegő után, és ma is az, amit nem engedhetünk el a fülünk mellett és nem tolhatunk félre, mivel túl sok irracionális fedezünk fel benne. Fiatalemberek ébredtek rá, hogy valami nincs rendjén a természettel való kapcsolatunkban. Hogy az anyag nem csupán feldolgozásra váró anyag, hanem a Föld, amely magában hordozza méltóságát, és amelynek utasításait követnünk kell. Világos ugye, hogy itt nem egy bizonyos politikai pártnak szeretnék propagandát csinálni - ennél mi sem áll tőlem távolabb. Ha a valósággal való viszonyunkban valami nincs rendjén, akkor mindannyiunknak komolyan el kell gondolkodnunk az Egészről, és kultúránk alapjait kell igazából firtatnunk.

Kérem engedjék meg, hogy egy kicsit elidőzzek ennél a gondolatnál. A környezetvédelem jelentősége mára már vitathatatlan. Hallgatnunk kell a természet szavára, és megfelelő választ is adni. Szeretnék azonban nyomatékosan kitérni egy olyan vonatkozásra, amelyet továbbra is nagyrészt figyelmen kívül hagyunk. Magának az embernek is van ökológiája. Van természete is, amelyet tisztelnie kell és nem manipulálhat tetszése szerint. Az ember nem csupán egy magát létrehozó szabadság. Az ember nem tudja megcsinálni önmagát. Az ember lélek és akarat, de egyben természet is, akarata pedig akkor helyénvaló, ha hallgat a természetre, tiszteletben tartjamagát elfogadja olyannak, amilyen, aki nem saját magát alkotta meg. Éppen így, és csak ezen a módon teljesebbé lehet az igazi emberi szabadság.

Térjünk vissza a természet és az értelem alapfogalmaihoz, amelyekből kiindultunk! Kelsen, a jogpozitívizmus nagy gondolkodója 84 éves korában, 1965-ben feladta a „Van” és a „Kell” dualizmusát (Számomra megnyugtató, hogy ezek szerint az ember még 84 évesen is kigondolhat valami értelmeset.☺). Azt mondta, hogy normák csak az akaratból eredhetnek. A természetben tehát csak akkor lehetnek jelen a normák, ha egy akarat belehelyezte őket. Ez viszont ismét egy teremtő Istent tételez fel, akinek akarata átment a természetbe. „Ennek a hitnek az igazságáról vitát folytatni teljesen kilátástalan” teszi hozzá Kelsen. Csakugyan? - kérdem én. Tényleg értelmetlen elgondolkodni azon, vajon a természetben megmutakozó objektív értelem nem tételez-e fel egy teremtő értelmet, egy Creator Spiritust?

Ezen a ponton Európa kulturális örökségének kellene segítségünkre sietnie. A teremtő Isten létében való hitből fejlődött ki az emberi jogoknak, az emberek törvény előtti egyenlőségének eszméje, a felismerés, hogy minden egyes ember méltósága sérthetetlen, és annak tudata, hogy az ember felelős tetteiért. Az értelemnek e felismeréseiből tevődik

XVI. BENEDEK BESZÉDE A BUNDESTAG ELŐTT. 2011

össze kulturális emlékezetünk. Ha figyelmen kívül hagynánk, vagy csupán múltként tekintenénk rá, úgy megcsónkítanánk kultúránkat, megfosztanánk a teljességétől. Európa kultúrája Jeruzsálem, Athén és Róma találkozásából született – Izrael istenhitének, a görög filozófiai gondolkodásnak, és a rómaiak jogi gondolkodásának egymásra találásaként. Ez a háromszoros találkozás képezi Európa belső identitását. Átala formálódtak az ember Isten előtti felelősségének fényében, és sérthetetlen méltóságát – minden egyes emberét – felismerve a mindenkire érvényes törvényi normák, amelyeket a nekünk adott történelmi órában kötelességünk védelmezni.

Az ifjú Salamon király, hivatalba lépésekor lehetőséget kapott hogy kérjen valamit Istentől. Mi lenne, ha nekünk, a mai törvényhozóknak is megadatna egy ilyen lehetőség? Mi mit kérnénk Istentől? Úgy gondolom, végső soron mi sem kívánnánk mást, mint éber szívet, a jó és rossz megkülönböztetésének képességét, hogy érvényt szerezzünk az igaz jognak, és a törvényességet valamint a békét szolgálhassuk.

Köszönöm, hogy meghallgattak!

Fordította:
Dr. Mezey András

Bevezető:
Dr. Nádor Koppány Zsombor

Grafikai tervezés:
Balás Design

Felelős kiadó:
Dr. Máthé Zsuzsa

Szent István Intézet 2023
szentistvanintezet.hu

A tanulmány a Batthyány Lajos Alapítvány támogatásával jelent meg.

